№ 137: ПЛЕТИВО ІДЕНТИЧНОСТІ

Письменництво — це інші

ОЛЬГА МЕРЦ

30 СЕРПНЯ 2026

Колись, через багато років, письменниця Ольга Мерц, стоячи перед стосами щойно надрукованого тиражу свого роману, згадає давній зимовий вечір, коли мати вела її додому з дитячого садка.

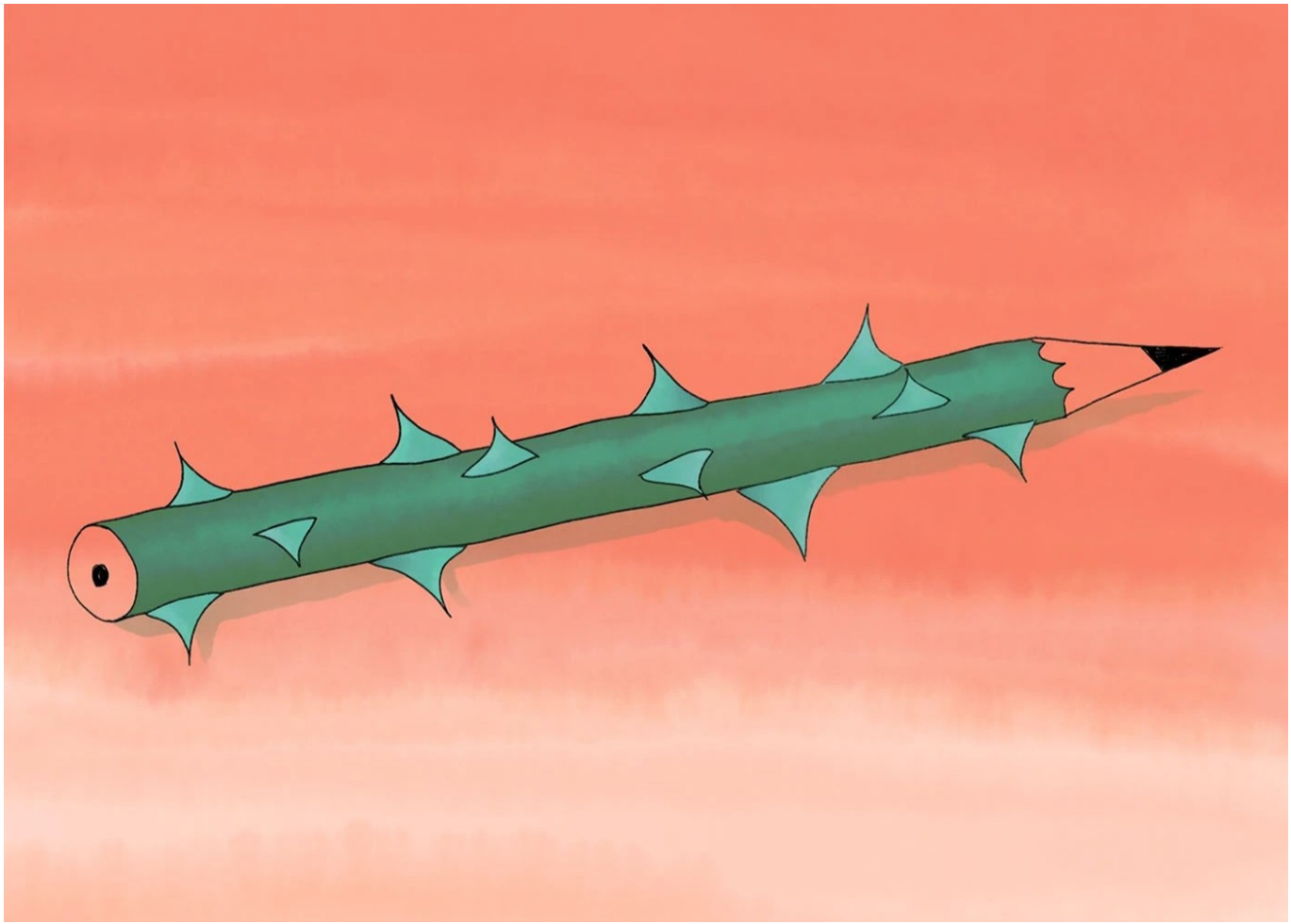

Alessandro di Sorbo

Країна була тоді ще зовсім юною — якихось пару років минуло від дня проголошення

незалежності — а світ таким незвіданим, що багатьом речам у дитячому розумі бракувало пояснень, тож до них доводилося доходити самотужки. Зі змінним, певна річ, успіхом.

«Коли виросту, хочу бути письменницею», — ось що сказала вона тоді, за п'ять хвилин до того, як стати свідкою бандитських «розбірок» із різаниною в арці власного двору, типового явища для юної країни.

Що саме відповіла мати, історія не зберегла. Та від її слів залишилося розуміння: письменництво — це так собі професія (або й не професія взагалі). Мама знає, вона ж бо сама раніше працювала у видавництві, яке зазнало фатальних травм під час народження країни і з дня на день мало остаточно померти (спойлер: цього не сталося). Та й на життя ним не заробиш — особливо зараз — тому професію треба обирати таку, де гарно платять. Наприклад, стати адвокатом.

У її дитячому лексиконі поняття «адвокат» на той момент бракувало, а пояснення геть не сподобалися. Захищати злочинців, щоб вони не сіли до в'язниці або якомога швидше з неї вийшли? Таких, як оті, що зарізали в арці якогось дядька?

«Ні-ні-ні, не зовсім так, а точніше зовсім не так, — сказала мати. — Але гаразд, підростеш — зрозумієш».

Вона підросла й зрозуміла. Зрозуміла: хоч скільки відповідай на набридливе запитання дорослих «Ким ти будеш, коли виростеш?» цим завченим словом, бажання від цього не додасться. Натомість бажання писати поступово переросло з теорії у практику і сягнуло піку десь у тому віці, коли замість купи барвистих зошитів заводиш один товстий — для всіх предметів. У неї теж такий був, от тільки писала вона туди переважно не конспекти уроків.

Вірші. Есеї. Оповідання. Писала, та навіть подумки не наважувалася назвати себе майбутньою письменницею. Хтозна-чому з тисяч дрібних епізодів у пам'яті міцно засів саме той, коли її мрія, недолуго розчепірившись, застигла посеред вулиці в морозному повітрі.

Дорослі, що суто гіпотетично мали би помічати й розвивати таланти дітей, ситуацію не покращували.

«А што ти там всьо врємя пішеш? Ти чьто у нас, новий Толстой? Ілі, может бить, Дастаєвскій?» — уїдливе питання вчительки фізики звучить так дешево й карикатурно, що може бути тільки правдою, а не художнім перебільшенням.

«Ой, ну не знаю, чи ти це сама написала, здається, я це вже один в один десь читала», — а це вже вчителька української мови цілком свідомо обирає найболючіше знаряддя.

Чомусь вони намагалися вкусити її саме тим, що вона любила найбільше — і що вміла робити найкраще. Так, у серці своєму вона завжди це знала. Як знали й інші — і ті, що хвалили, і ті, що намагалися завдати болю.

«Ти ж після школи вступатимеш на філологічний? Чи на літературознавство?» — якось спитав її хтось із першої категорії дорослих.

«Так!» — хотілося відповісти їй.

«Ні», — відповіла вона, і цього разу завдала болю сама собі; і мірою того, як вона виправдовувалася, посилаючись на «перспективи» та інші запозичені слова й категорії, що насправді належали не їй, біль лише посилювався.

Спільнота — це те, що зрештою дозволяє тобі повірити у власну справжність.

Колись, через багато років, письменниця Ольга Мерц відкриє для себе істину: письменництво завдає болю, бо така вже його природа. Воно швиргоне нею об холодні кахлі, і вона витиме на підлозі темної ванної; воно змусить її плакати, дивлячись на сонце, і просити прощення за гріхи, яких не вчиняла; воно змусить її збирати уламки чужого серця, гризти губи в чужому відчаї, тлумити чужу огиду — бо тільки відчувши все це на собі, вона зможе написати, як це переживають *інші* (підкреслимо це слово, воно нам ще знадобиться).

Буде й інший біль, бо ж письменництво має щедрий арсенал: біль очікування, і розчарування, і ураженого самолюбства, і навіть біль щастя. Та все це буде потім, а спершу доведеться самій собі відповісти на низку запитань. Що таке письменництво? Що означає, власне, бути письменником? Чи достатньо для цього просто стати «людиною, яка пише», чи все ж потрібне щось більше?

На це питання є безліч відповідей, та знайти серед них єдину «правильну» неможливо. Комусь справді достатньо просто писати, щоб почуватися письменником, — а хтось, навіть тримаючи в руках надрукований примірник власної книжки, не наважується так себе назвати. Хтось

прагматично вважає, що письменництво — це професія, а хтось романтично називає його станом душі чи особливим покликанням. Безсумнівне одне: письменництво — це певна ідентичність. Та з чого складається її кровоносна система?

Письменник і філософ Жан-Поль Сартр колись написав, що пекло — це інші. Письменниця Ольга Мерц, яка вважає філософію Сартра вбивчою, а персоналію — огидною, дозволить собі, однак, його перефразувати, сказавши, що письменництво — це інші.

Письменництво — це ті, хто тебе оточує. Мама, що веде за руку в дитячий садок. Друг або подруга, яким ти довіряєш прочитати щось із тихцем написаного під партою на нудному уроці. Вчителька — та, що зачитує уголос твій твір як взірцевий, і та, що отруйно жартує про «дастаєвскіх». Кожному з них дано частку тієї сили, від якої залежить, чи народиться з тебе письменник; кожен може якщо не вбити чи підживити письменника в тобі, то принаймні схилити шальки терезів у той чи інший бік.

Письменництво — це читачі. Ті, для кого ти пишеш. Ті, з ким хочеш поділитися історією, яка не дає тобі спокою тижнями, місяцями або й роками. Ті, хто можуть співати тобі осанну, а потім тебе розіп'яти — і ти, добре це усвідомлюючи, все одно йтимеш їм назустріч. Чому? Бо «Я пишу, бо не можу не писати» — це лише половина правди. Інша звучить так: я пишу, бо хочу, щоб це прочитали. Навіть якщо ніколи й нікому, зрештою, не наважуся показати написаного.

Письменництво — це персонажі. Ті, ким ти не є і ніколи не будеш. Ті, завдяки кому ти проживаєш досвід, який ніколи з тобою не станеться, потрапляєш у халепи, неможливі в твоєму житті, буваєш у світах, яких ніколи не побачиш очима. Бо одне лиш серце зряче, говорячи словами іншого, не такого неприємного француза.

Письменництво — це спільнота. Ті люди, від редактора до видавця, які докладають зусиль, щоб твоя книжка сталася. Письменники, яких відтепер маєш право називати колегами. Усі інші, дотичні до того, що нині називають словом «бульбашка».

Стереотипи — не надто приємна річ, та все ж вони мають під собою ґрунт: серед письменників справді не бракує інтровертів, яким складно складати докупи слова вголос і які за усмішкою приховують страх публічних виступів. Та парадокс у тому, що, приймаючи письменницьку ідентичність, ти майже неминуче опиняєшся під світлом софітів і поглядами незнайомців (а твої нутрощі — в зубах у істоти на ім'я Синдром Самозванця). І спільнота — це те, що зрештою дозволяє тобі повірити у власну справжність. Розтулити пошерхлі вуста і промовити: я — письменниця.

Одним словом, письменництво — це інші. Але ти — одна з них.

ОЛЬГА МЕРІЦ 30 СЕРПНЯ 2026

Warning: count(): Parameter must be an array or an object that implements Countable in **/home/kairosbo/verbum.com.ua/www/wp-includes/post-template.php** on line **284**